

Saksbehandler: Åge Haavik

Referanser: KR 50/05, KR 59/09

Videre arbeid med ny salmebok

1 Sammendrag

Det er stor enighet om at salmeskatt og salmebruk er noe av det mest særpregede og verdifulle i vårt kirkeliv. En omfattende reform av kirkens gudstjenesteliv reiser derfor øyeblikkelig spørsmålet om hvordan vi best forvalter denne arven. Den skal både *bevares* og *berikes*.

Kirkerådet (KR) fremmet etter utredning og råd fra sitt faglige utvalg (Nemnd for gudstjenestelivs Underutvalg 5, Salmebokutvalget) et forslag til svar på dette spørsmålet. Det gikk ut på at det innenfor rammen av gudstjenestereformen burde utgis en *ny salmebok i to bind samtidig*. Dette forslaget har vært til høring. Resultatet av høringen gir ikke grunnlag for å gå videre med det foreslåtte prosjektet. KR har derfor satt det på vent for å gjennomtenke saken på nytt (sak KR 59/09), jfr. orientering til Kirkemøtet.

Etter utsettelsen venter KR på en videre utredning av salmeboksaken. Det er særlig pekt på fire alternative modeller for den videre forvaltning av vår salmeskatt:

Modell I: Ingen ny bok

Modell II: Et salmeboktillegg

Modell III: Ny salmebok i to bind samtidig

Modell IV: Ny hovedsalmebok i ett bind

Sekretariatet anbefaler at det utarbeides en *ny hovedsalmebok i ett bind* snarest mulig. Dette vil si at saken behandles på Kirkemøtet i 2012 og den trykte utgaven vil være tilgjengelig høsten 2013.

Det organiseres en arbeidsprosess som sikrer at man kan nå dette målet på en forsvarlig måte.

2 Forslag til vedtak

1. Kirkerådet ber om at det utarbeides forslag til ny hovedsalmebok i ett bind. I denne inngår også bønnebok, liturgier og katekismen.
2. Arbeidet gjøres på grunnlag av det forslaget som er lagt frem i boken Salmebok 2008 og de synspunktene som er kommet frem i den høringsprosessen som er gjennomført.
3. Kirkerådet ber sekretariatet forberede saken for ny behandling på rådets møte i september 2011.
4. Arbeidet føres frem til kirkemøtebehandling i 2012, slik at den nye salmeboken med tilhørende koralbok kan tas i bruk høsten 2013.

Saksorientering

3 Bakgrunn

Da KR i september 2003 vedtok full *reform av høymessen* (se sak KR 54/03) – senere (mars 2004, sak KR 10/04) endret til *reform av gudstjenestelivet* – var det fra første stund klart at prosessen skulle omfatte alle elementer i kirkens hovedgudstjeneste, altså også salmene. Dette har kommet til uttrykk i organiseringen av prosessen, med egne underutvalg for de viktigste elementene i gudstjenesten. Arbeidet med salmene ble ivaretatt av Underutvalg 5 (Salmebokutvalget, SU).

I forhold til salmene har reformprosessen hatt følgende faser:

Da *Nemnd for gudstjenesteliv* (NFG) skulle starte arbeidet, gav de sitt underutvalg 5 følgende oppdrag:

Et hovedspørsmål å ta stilling til for dette utvalget er målet for arbeidet. Skal det tas sikte på *et nytt tillegg*, og hvilket forhold skal et slikt i tilfelle ha til *Salmer 1997*? Eller er tiden allerede nå inne til å arbeide med en *fornyelse av selve salmeboken*? I så fall bør utvalget gi en vurdering av *fordeling av stoff* på en hovedbok og et utskiftbart tillegg. (Sak NFG 18/04)

Etter foreløpige drøftelser i et par omganger behandlet SU denne saken på sitt møte 13.-14. april 2005 (sak UU5 6/05). Dette resulterte i et klart råd til NFG om at det bør utarbeides *ny salmebok*. Etter SUs mening ville det ikke være tilstrekkelig å lage et tillegg. SU mente også at den nye boken burde organiseres i *to bind* eller bøker. Den ene boken forutsettes fornyet ved hver hovedreform av gudstjenestelivet. Den skal inneholde kjernesalmer fra eldre og nyere tid og ha en mer langsiktig karakter. Den andre boken skal være et tillegg, som fornyes oftere, slik at det blir mulig å fange opp og prøve ut i hovedsak nytt materiale. Bøkene skal også omfatte bibelske salmer, liturgiske sanger, de viktigste liturgiske ordningene, Bønneboken og Katekismen.

SUs argumentasjon for dette gikk langs to hovedlinjer:

1. En gudstjenestereform må også innebære at det kommer en ny salmebok. En ny salmebok inngår som en nødvendig del av en helhetlig gudstjenestereform.

2. En ny salmebok må gi rom for nye salmer. Da må noe gå ut for å gi plass til det nye. Men vi er i en situasjon hvor det også på grunn av en tiltagende forvitring av den overleverte salmearven er nødvendig å ta grep for å sikre at *det beste* av alt det gode og verdifulle i salmearven lever videre. Da må noen gamle salmer utelates, til tross for at de i seg selv kan være verdifulle nok. Begge disse forhold krever ny sammensetning og ny redigering – altså *en ny bok*.

SUs råd ble fulgt opp av *enstemmige* vedtak både i NFG (sak NFG 22/05) og i Kirkerådet (sak KR 50/05). Kirkemøtet ble samme år orientert om Kirkerådets vedtak (sak KM 4.2/05).

Hele arbeidet med reform av kirkens gudstjenesteliv skulle være ferdig til å behandles av Kirkerådet våren 2008, slik at det kunne sendes til høring 1. september samme år. Salmebokutvalget startet med å planlegge de møtedagene det var mulig å få til innenfor denne tidsrammen.

Det ble lagt opp et meget ambisiøst program for grundig behandling av salmene i de nåværende bøkene og av det som ble foreslått av nye salmer. Det siste skulle vise seg å bli et enormt materiale (ca. 4400 innsendte forslag), noe som ikke minst skyldtes en henvendelse til menighetene gjennom www.kirken.no, gjennom menighetssending og eget brev til menighetene, samt fyldig omtale i media.

Under arbeidet gikk det årlige rapporter til Kirkerådet, Bispemøtet og Kirkemøtet.

4 Høringsprosessen

Det ble tidlig tatt en beslutning i Kirkerådet om at gudstjenestereformen var av en slik karakter at den lovbestemte høringen burde suppleres med en organisert og planmessig *prøving* i menighetene. Det ble gjort avtale med 33 menigheter. Tallet ble imidlertid nesten 50, fordi flere menigheter var interessert i å være med på utprøvingen. Høringsperioden strakte seg fra 1. september 2008 til 15. september 2009.

Et forhold ved boken som ble sendt på høring, *Salmebok 2008*, må nevnes, fordi det nok i betydelig grad har innvirket på selve prosessen. Forslaget til ny salmebok kom til slutt til å omfatte over 600 salmer fra Norsk Salmebok og mer enn 150 fra Salmer 1997. I forberedelsen til selve produksjonen av boken ble det bestemt at en av miljømessige grunner burde nøye seg med å trykke opp de salmene som *ikke* står i de to bøkene som er tilgjengelig for "alle" interesserte. Dette betyr at det egentlige forslaget til ny salmebok er det *registeret* som gjengis på side 553-590 i *Salmebok 2008* under overskriften "Samlet oversikt – innhold og plassering". Her er alle salmer plassert i forhold til den nye kapittelstrukturen.

I ettertid er det mulig å se at denne måten å ordne forslaget på kan ha hatt visse utilsiktede og uheldige følger. Det har etterlatt et inntrykk av en sterk eksponering av det nye stoffet og en tilsvarende usynliggjøring av de hundrevis av kjente og kjære salmer som er videreført. Noen har faktisk trodd at forslaget til ny salmebok *kun* består av de 359 salmene som er gjengitt i *Salmebok 2008*. Av praktiske hensyn ble det også trykket opp en mindre og lettere utgave hvor de 40 sidene med den samlede oversikten var utelatt. Dette kan ha forsterket et slikt inntrykk.

Høringsprosessen til gudstjenestereformen omfattet et enormt materiale med et mylder av detaljer. For å få til en nødvendig fokusering, ble det utarbeidet seks sett med høringsspørsmål, ett til liturgien, ett til dåpsliturgien, ett til tekstboken, to til salmeboken og ett til den liturgiske musikken, alle sammen i begge målformer.

For å lette bearbeidelsen av svarene ble et profesjonelt meningsmålingsbyrå – TNS Gallup – engasjert. Firmaet deltok i utarbeidelsen av spørreskjemaene. I den grad det var mulig, ble det brukt kvantifiserbare spørsmålsstillinger, kombinert med fritekstfelt.

Høringssvarene

Det ble levert 92 høringssvar i det digitale høringsverktøyet samt en rekke tilleggsuttalelser. Salmebokforslaget var også gjenstand for en bred offentlig debatt.

Det første høringsspørsmålet lød slik:

Den nye salmeboken skal utgis i to bind (en kjernesalmebok og en tilleggsbok, se HD s 66ff bm, s 66 nn). Er dere enige eller uenige i dette?

Høringsdokumentene hadde den vedtatte modellen som utgangspunkt og ba ikke høringsinstansene ta stilling til ulike modeller for utgivelse av salmebok. Innledningsvis ble høringsinstansene bedt om å gi en samlet vurdering av enighet/eller uenighet i forhold til den modellen som var sendt på høring. Talloppgavene til det innledende spørsmålet viser at totalt 52% har krysset av for ”enig” som svar på dette:

	Totalt	Hør.inst.	Menigh.	Andre
Enig:	52,0 %	44,2	61,5	50,0
Uenig:	37,3 %	44,2	30,8	35,0
Ikke tatt stilling:	10,8 %	11,6	7,7	15,0

I det utdypende tekstfeltet gis det begrunnelser som viser at mange har misforstått høringsspørsmålet. De har krysset av på ”enig”, men er likevel ikke enig i det fremlagte forslaget. F. eks.: ”Vi er for to bind, men forutsetter at NoS videreføres som hovedsalmebok”, eller ”vi er for to bind, men ikke nå” eller ”Vi er enige i at det bør være to bøker, men vi mener det er uheldig at de to bøkene kommer samtidig”. Dette kan tyde på at i alle fall noen har tolket spørsmålet strengt og sagt seg enig i det som det spørres om (to bind, dvs. kjernesalmebok og tilleggsbok), samtidig som de har vært til dels grunnleggende *u*enige i det konkrete forslaget som er lagt frem.

Når en går dypere inn i tallmaterialet i høringen, fremkommer det altså et noe annerledes bilde enn det prosentangivelsene ovenfor gir inntrykk av. Høringen er lagt opp slik at det er kun ett forslag som er utredet og lagt frem. Det spørres om enighet/uenighet i forhold til dette. Mange bruker likevel tekstfeltene til å beskrive sitt primære *alternative* ønske. I og med at høringsinstansene ikke ble oppfordret til å krysse av i forhold til oppstilte alternativer, vil en optelling på grunnlag av det man finner i tekstfeltene, være forbundet med stor usikkerhet. Med dette forbehold lar høringssvarene seg forsiktig gruppere innenfor noen antydde grupper, som delvis overlapper hverandre, på følgende måte:

Støtter i hovedsak forslaget, ny salmebok i to bind.	Ca 20-25%
Enig i to bind – men ikke nå. Skyve det lengre frem i tid.	Dette er de mest nevnte alternativene i høringssvarene. De vil være et naturlig utgangspunkt for
Vil ha én ny salmebok i ett bind.	
Vil videreføre NoS og utvikle nytt tillegg.	
Vil videreføre NoS og S97 og så en tredje bok.	

Mindre bind 1 og stor database (mange flere nevner database knyttet til ulike alternativer).	det videre arbeidet.
--	----------------------

Kort sagt: Høringsresultatet støtter ikke utgivelse av salmebok i to bind nå. Høringsinstansene tenker nok ulikt, men alle de alternative modeller som fremmes, forutsetter *en videre tidshorisont*. Mange er også skeptiske til ideen om to bind *samtidig*.

Det er mye begeistring omkring gudstjenestereformen, både for innholdet den har, og for arbeidet med den på lokalplan. Samtidig stiller mange seg kritisk til reformen. Dette kan ofte være mer knyttet til selve *prosessen* enn til reformens innhold. De elementene gudstjenestereformen består av er hver for seg omfattende. At disse kommer samtidig, gjør det enda mer krevende. Dette gjelder både i forbindelse med høringen og med tanke på at alt det nye skal mottas og innarbeides i menigheten. I tillegg til at prosessene kommer samtidig, er de også lagt inn i en fremdriftsplan som for menighetene og for de enkelte aktører, både prester og kantorer, har skapt et veldig *tidspress*. Det er grunn til å tro at dette har skapt en del uvilje mot reformprosessen, og at det kan ha innvirket på mottakelsen av salmebokforslaget.

Høringssvarene gjenspeiler at for mange fornyelser kom samtidig. I tillegg til at gudstjenestereformen omfatter både liturgien, den liturgiske musikken, dåpsliturgien, tekstboken og salmeboken, skulle menighetene samtidig forholde seg til trosopplæringsreformen, demokratireformen (med et meget krevende *kirkevalg* samtidig med avslutningen av høringssprosessen). En kan også nevne *Plan for diakoni* og *Plan for kirkemusikk*. Flere høringsinstanser trekker frem det overveldende ved dette:

- Gudstjenestereformen er så omfattende at vi mener menighetene er reformtrøtte allerede og trenger ro og mener at en ny salmebok ennå kan vente noen år. (Sør-Hålogaland bispedømmeråd)
- For kyrkjelydane og for dei som gjer teneste i kyrkja, som frivillig eller tilsett, er det overveldande når ny ordning for gudstenesta, ny liturgisk musikk og ny salmebok kjem samstundes, ikkje minst når dette fell saman med andre store reformer knytt til trusopplæring og demokratisering (Bjørgvinn biskop).

Alt dette peker i retning av at menighetene må gis mulighet til å få på plass liturgien, før de kan ta fatt på salmeboken. Tidsfaktoren spiller en vesentlig rolle i høringssvarene.

Arbeidet med å vurdere høringen

Som en hjelp for sekretariatet til å lese og fortolke høringsresultatet utvidet direktøren sekretariatet med et høringsutvalg. I lys av høringen ble utvalget også bedt om råd for hvordan arbeidet med ny salmebok nå kan tas videre. Utvalget bestod av kompetente fagpersoner, som med unntak av de to som satt over for å sikre kontinuiteten fra Salmebokutvalget, ikke hadde deltatt i arbeidet tidligere. Utvalget og sekretariatet var samlet en hel uke i november 2009 og de

synspunkt og vurderinger som kom frem her, har gitt sekretariatet god hjelp til det videre arbeidet med spørsmålet.

De ulike kategorier av sanger

I tillegg til det såkalte hovedspørsmålet – skal vi ha ny salmebok i to bind samtidig – drøftet man i høringsuken noen av de trekkene ved det fremlagte forslaget som har påkalt størst oppmerksomhet både i media og i høringen. På det innholdsmessige plan drøftet en særlig fire områder: Innslaget av 1) *spirituals*, 2) *allmenne dikt*, 3) *moderne lovsang* og 4) *stedegen gudstjenestesang* fra andre tradisjoner. Drøftingen omfattet sang av de eksemplene som faller inn under disse kategoriene.

I hovedsak ble den linje Salmebokutvalget hadde fulgt bekreftet. Når det gjaldt de mest kontroversielle gruppene – 2 og 3 – anbefalte man litt justering. Noen ble anbefalt tatt ut, men andre, særlig av de moderne lovsangene, ble også etterlyst. Kategoriene som sådan ble bifalt.

Undertittelen ”Til bruk i kirke og hjem”

Spørsmålet gjaldt her om man var enig i å gi salmeboken denne undertittelen med det profileringsprogrammet den inneholder. Til dette spørsmålet manglet det tallmateriale fra TNS, og svarene i tekstfeltene pekte i begge retninger.

Det kom frem betydelig tvil om en slik undertittel vil ha den intenderte effekt i forhold til målsetningen om å gjenvinne salmebokens plass i hjemmet. På den andre side finnes det en rekke bruksområder som avgjort hører med, men som ved en slik karakteriserende undertittel *tilsynelatende* faller utenfor. En slik undertittel kan derfor virke innsnevrende. Selv om den profilen på utvalg og ordning som undertittelen motiverer til støttes, skaper undertittelen flere problemer enn den løser.

Salmebokens inndeling

I høringsuken drøftet man også det viktige spørsmålet om inndelingsmåten ved utarbeidelsen av en salmebok. Først når inndelingen eller kapittelstrukturen er på plass, kan man få full oversikt over hva man har og hva man trenger.

Den valgte inndelingsmåten får gjennomgående god tilslutning i høringsmaterialet, men i tillegg til noen mindre endringer av terminologisk art taler mange instanser sterkt for én bestemt endring, nemlig å flytte kapitlet MENNESKET I GUDS VERDEN, slik at dette blir nest siste kapittel i oppstillingen. Ved dette grepet oppnår man en tydeligere trinitarisk struktur:

- I KIRKEÅRET
- II GUD, VÅR SKAPER
- III GUDS NÅDE I JESUS KRISTUS
- IV DEN HELLIGE ÅND OG KIRKEN
- V MENNESKET I GUDS VERDEN
- VI DØDEN OG DET EVIGE LIV

Med god støtte i den gjennomførte høringsprosessen kan en bygge videre på denne inndelingsmåten. Denne avklaringen er en stor vinning for det videre arbeidet.

Noen andre føringer for det videre arbeidet

Høringsprosessen viser at Salmebokutvalget ikke har truffet godt nok når det gjelder den delen i vår nåværende salmebok som er en arv fra *Nynorsk Salmebok*. Flere instanser påpeker en del uheldige utelatelser. Dette vil bli grundig gjennomgått i den videre bearbeidingen av forslaget til ny salmebok.

Det etterlyses mer sangstoff fra de unge kirkene i det økumeniske fellesskap, særlig fra ”sør”, og fra Latin-Amerika, sml. *Mellomkirkelig råd*, *Kirkens Nødhjelp* og *Misjonshøgskolen* (”Vi mener fortsatt at Forslaget i for liten grad har fanget opp tekster/melodier fra to tredjedels verden.”).

Mange høringssvar etterlyser muligheten for en database med salmer. Etter at dette spørsmålet ble drøftet i høringsuken i november, har det kommet fram nye opplysninger som gjør dette til et mer realistisk prosjekt og som dermed kan bli et viktig supplement til en utgivelse av salmebok. Dette spørsmålet vil bli utredet i nærmeste fremtid.

Enda en føring for det videre arbeidet er at en ny salmebok bør inneholde liturgier for kirkelige handlinger, katekismen og bønneboken. En vurderer det som en svakhet ved utgivelsen av Norsk Salmebok at ikke disse vedlegg var inkludert fra starten av. Skal en salmebok nå bredt ut, og ikke utelukkende bli brukt under gudstjenester, må dette høre sammen med salmene.

Anbefaling av modell

Etter drøftelsene i høringsuken og sekretariatets videre arbeid både med høringen og med strategi for salmearbeidet fremover, har en valgt å drøfte fire alternative modeller for salmeboksarbeidet fremover. Disse modellene er:

Modell I: Ingen ny bok

Modell II: Et salmeboktillegg

Modell III: Ny salmebok i to bind samtidig

Modell IV: Ny hovedsalmebok i ett bind

Før disse fire modellene blir drøftet hver for seg, vil forvaltningen av salmer og salmebok i vår kirke bli belyst på generelt grunnlag (avsnitt 5). Dessuten pekes det på tre hovedanliggender for et videre arbeid med salmer og salmebok - uavhengig av modellvalg (avsnitt 6).

5 Forvaltningen av salmer og salmebok i vår kirke

Hvis en ser bort fra den pågående gudstjenestereform, har utviklingen av salmebøker i Den norske kirke hittil fulgt det konseptet Liturgikommisjonen av 1965 lanserte gjennom NOU 1981:40 NORSK SALMEBOK Forslag til felles salmebok For den norske kirke. I den innledende utredningen i dette forslaget fremholdes det, under overskriften *Tillegg til salmeboken*:

På grunnlag av de gode erfaringer som er gjort med bruk av Salmer 1973 i gudstjenesten, vil vi foreslå at det blir utgitt et tilleggshefte til salmeboken noen år etter at den er tatt i bruk. Etter f.eks. en tiårsperiode kunne det så bli erstattet av et nytt, der det beste av

stoffet går videre. Ved hjelp av slike utskiftbare tillegg vil menighetene kunne ta nytt salmetilfang i bruk uten å behøve å vente så mange år som de hittil har måttet gjøre. Også enkelte salmer som ikke kommer med i den nye salmeboken, men som viser seg å være sterkt savnet, kan bli tatt inn i det første salmeboktillegget. (NOU 1981:40 side 9)

Salmeboktillegget *Salmer 1997* føyer seg inn i denne sammenhengen. I Forslag til TILLEGG TIL NORSK SALMEBOK Høringsdokument januar 1996 er det i innledningen et avsnitt om *Kontinuerlig salmearbeid* (side 6-7). Her siteres det ovenstående avsnittet fra NOU med kommentaren ”Her ser en altså for seg at det blir utgitt ikke bare ett, men flere tillegg til salmeboken”. Videre heter det:

I 1990 – 5 år etter utgivelsen av NoS – tok Kirkens gudstjenesteråd (KGR) initiativet til å ta opp igjen arbeidet med salmespørsmål. Det førte til at Kirkemøtet gjorde vedtak om å sette kontinuerlig salmearbeid på virksomhetsplanen for de kirkelige råd.

Salmeboktillegget *Salmer 1997* betraktes da som ”det første konkrete tiltak” under programmet kontinuerlig salmearbeid. 12 år forut for NoS kom *Salmer 1973* som tillegg til de to salmebøkene som var i bruk den gangen, *Landstads reviderte salmebok* og *Nynorsk salmebok*. Og 12 år etter NoS kom *Salmer 1997*. En beslutning i 2005 om å fortsette denne linjen, ville ha gjort at et tillegg i henhold til den opprinnelige fremdriftsplanen (kirkemøtebehandling i 2009, publisering i 2010) ville ha foreligget etter en lignende periode.

Det har vært stor enighet om dette programmet og det er god grunn til å anta at man ut fra dette ville gjort noe med salmebok nå. Tiden ville dermed – helt uavhengig av gudstjenestereformen – være inne til å gjøre et nytt grep med hensyn til salmebok nå. Det første man da måtte finne ut av, var nettopp om det skulle være et nytt tillegg eller en ny salmebok.

Dette grepet med en hovedsalmebok og flere på hverandre følgende tillegg kan organiseres på ulike måter. I det såkalte prosessnotatet om gudstjenestereformen (sak KR 10/04) drøftes dette i et avsnitt om *Gjennomtenkning av ulike tilleggsmodeller*. Det settes opp flere modeller for hvilket forhold de ulike delene kan ha til hverandre:

- Et nytt tillegg kan *erstatte* det gamle. Dette vil antagelig oppleves som lite tilfredsstillende for de menighetene som har tatt i bruk *Salmer 1997*. Det finnes nok salmer i denne boken som allerede er så innarbeidet at en vanskelig kan tenke seg å måtte være uten dem.
- Et nytt tillegg kan *ta opp i seg* de mest brukte salmene fra *Salmer 1997* og for øvrig erstatte det gamle tillegget. Det krever et arbeid med å finne ut hvilke salmer som er ”de mest brukte salmene fra *Salmer 1997*”.
- Et nytt tillegg kan komme *i tillegg til* det gamle. Da vil en i kirkens liv måtte betjene seg av tre salmebøker. Dette er ikke umulig, men det vil neppe være noen ønskelig situasjon.
- Et nytt tillegg kan komme i tillegg til det gamle, men *i ett bind* og med fortløpende nummerering. Denne modellen har *Den Evangelisk-lutherske Frikirke* valgt. I 2001 utgav Frikirken salmeboktillegget *Salmer underveis*. Dette volumet inneholder hele

Salmer 1997 samt 124 salmer til og en bolk med gudstjenesteledd nummerert i forlengelsen av Salmer 1997.

Konklusjonen i prosessnotatet fra 2004 var slik: ”Det antas at modell nummer fire vil være mest tjenlig. Denne modellen vil altså innebære to salmesamlinger i én bok.” Da saken kom til reell behandling i 2004-05, var det altså, av grunner som det er redegjort for ovenfor, likevel ikke dette alternativet som ble valgt.

Når en i dag skal gjøre et veivalg ut fra de forutsetningene som gjelder nå, er det også mulig å tenke seg en mellomløsning. En kan fastholde det valget Kirkerådet gjorde i 2005 om å utarbeide en ny fullstendig salmebok. Men ut fra høringsresultatet kan en velge å sette dette salmebokprosjektet på vent i et antall år, og i denne ventetiden gjøre et tilleggsmateriale tilgjengelig. Det ressursmessig mest rasjonelle – når en til ressurser regner både tid og kostnader – vil da være å bruke *Salmebok 2008* som tillegg i noen år.

Noen høringsuttalelser foreslår dette, og det er god støtte i høringsmaterialet til at denne samlingen gir et verdifullt tilfang av nytt stoff. Selvsagt er det også innvendinger knyttet til enkeltnummer i boken. Når disse holdes sammen med høringsinstansenes lister over sanger som savnes, kunne det friste til å gi boken en justering, men det vil neppe være tjenlig. En justering bør vente til det egentlige salmebokarbeidet, som etter denne modellen forutsettes å komme relativt snart. Hvis en av rasjonalitetsgrunner velger en slik ”mellomløsning”, må *Salmebok 2008* suppleres med en enkel spillebok.

En innvending mot å bruke *Salmebok 2008* som tillegg i noen år, er at dette kan forsinke en ny hovedsalmebok. Dette vil også forsinke muligheten for å tilføre *samiske salmer* i salmeboken. Etter at gudstjenestereformen ble igangsatt, har Kirkerådet sluttet seg til Samisk Kirkeråds innstilling (KR juni 2008) om at en ny hovedsalmebok skal ivareta samiske salmer på de tre offisielle språkformene - både til høytidene og til de kirkelige handlinger. Det er vedtatt at til sammen *60 samiske salmer skal inn i en ny salmebok*. Denne viktige del av vår kirkes forvaltning av salmer og salmebok bør tillegges stor vekt og er et argument mot å utsette en ny salmeboksutgivelse.

6 Tre hovedanliggender

Ethvert arbeid med salmer og salmebok må skje ut fra noen overordnede målsettinger og anliggender. Det modellvalg en gjør om salmebok må ses i sammenheng med slike hovedanliggender. Vi vil her peke på tre hovedanliggender:

A. Evangeliet til folket i dag

I vår kirke og i vårt folk har salmen vært en sentral form for forkynnelse av evangeliet og vekket og nærer vårt trosliv i lovsang, klage, fordypet kunnskap, meditasjon og bønn.

I de lutherske kirker har en fra første stund sunget evangeliet til folket i samtiden gjennom salmer, og gudstjenesten har vært sterkt preget av salmesang. Antakelig er salmesangen fortsatt det sted i liturgien hvor våre menigheter er på sitt mest *ekspressive* i sin tilbedelse og sitt trosuttrykk. Dette gjelder ikke bare i kirkens gudstjenester og i bedehus og frikirker, men også

langt utover slike samlinger. Den kristne sang har vært en sentral del av formidlingen av evangeliet, både av den felles og den enkeltes fordypelse i troen. Salmene har vært, og er stadig i vår kultur en nærliggende form når man skal gi uttrykk for sin tro og sin tvil. Salmer må ses som del av de lange linjer i vår kristne kulturarv, som en åndelig dypstruktur.

Vi ser at gamle salmer tas opp igjen og ikles helt nye musikalske uttrykk og stilarter, som i velkjente og sterke salmer som "O, bli hos meg", "Mitt hjerte alltid vanker" og "Jeg råde vil alle i ungdommens dager". Og vi kan glede oss over at det stadig diktes nye salmer. Salmediktning er en høyst vital form for poesi i vårt land og engasjementet for salmer er betydelig. I forbindelse med arbeidet med Salmebok 2008 har ca 4.400 innsendte forslag til salmer vært vurdert. Salmen setter ord og tone på menneskets eksistensielle situasjon i ulike kontekster og tider, og gir samtidig et perspektiv av håp og av fellesskap på tvers av tider og steder. Derfor må sammenstillingen av gamle og nye salmer stadig fornyes for å nå dagens mennesker.

Vår kirke har et ansvar for å bringe evangeliet til hele folket i dag. Oppgaven med å ta vare på og fornye den åndelige arv og rikdom som ligger i gamle og nye salmer, er en viktig del av dette.

B. En gudstjenestereform krever en salmereform:

Når gudstjenestelivet fornyes hos oss gjennom en *helhetlig* reformprosess, så må også salmeboken, som en sentral del av vårt gudstjenesteliv, være en selvsagt del av denne fornyelsen. Et nytt salmetilfang hører med i enhver gudstjenestereform. En ny salmebok må være avstemt i forhold til de liturgiske ordningene og dens spiritualitet, til det kirkemusikalske uttrykk, til kirkeårets innretning og ikke minst til de nye rekkene av bibeltekster.

Man har tidligere argumentert med at til en gudstjenestlig hovedreform bør det komme en ny hovedsalmebok, og ikke bare et salmeboktillegg. Et slikt argument bør også i dag vurderes når en overveier hvilken modell en velger for ny salmebok.

C. Fornyelse i stedet for forvitring av salmen

Til tross for all den fornyelse av salmen som finner sted i dag, kan en ikke unngå samtidig å konstatere en forvitring. Salmens litterære og musikalske form og åndelige rikdom glir i praksis mer og mer ut av bruk i sammenhenger hvor den tidligere var i bruk. Mange er ikke lenger fortrolig med salmeskatten og kan kun synge med i noen ganske få salmer. Dette vil det ikke være mulig å rette på uten ved bestemt og målrettet innsats.

For å oppnå den nødvendige konsolidering kan det da i et salmeboksarbeid bli nødvendig å legge fra seg en del materiale som nok i seg selv kan ha stor verdi, men som likevel blir unødvendig tyngende for bruken av boken, for så å konsentrere seg om det aller mest verdifulle. Med fremtidens muligheter for database av salmer, kan en dessuten kompensere for tapet av en salme som noen menigheter eller personer vil savne.

Dette forvitnings- og fornyelsessynspunktet går også ut på at et slikt grep må tas *nå*. Vi er midt inne i en gudstjenestereform. Tiden er inne for å lukke nytt sangstoff inn i gudstjenesten. Tiden er også inne til å identifisere det som er aller mest verdifullt av en stor og rik salmearv. Hvis en venter med dette til etter den rimelige varigheten av et tillegg – 10-12 år – kan det komme til å bli vesentlig tyngre.

I ettertid kan en se at Norsk Salmebok kom altfor sent til å avløse Landstads reviderte salmebok og Nynorsk Salmebok. Når flere høringsinstanser slår fast i 2009 at de fortsatt finner uoppdagede gode salmer i dagens hovedsalmebok, er dette svært gledelig. Det vitner om kvaliteten i NoS. Men det er ikke sikkert at dette er et sterkt og godt argument for ikke å utarbeide en ny salmebok nå. En kunne driste seg til å si at når en salmebok ikke lenger byr på overraskende nyoppdagelser, men hvor alt er innsunget, kommer en ny salmebok faktisk *for sent*.

Når en nå skal vurdere de ulike utgivelsesmodellene, bør en i tillegg til argumenter som taler for eller mot den enkelte modell, også legge vekt på hvordan hver av disse kommer til rette med disse tre hovedanliggender som er nevnt i dette avsnittet.

7 Modell I: Ingen ny bok

Det første alternativet å vurdere etter høringen av *Salmebok 2008* er å ikke gi ut noen ny salmebok, men beholde de man i dag har. Dette vil innebære at gudstjenestereformen implementeres med *Norsk Salmebok* og *Salmer 1997*, samt det en måtte velge fra andre kilder som står til rådighet. I tillegg kan man velge *Salmebok 2008* som *en tredje bok* i gudstjenestelivet, under forutsetning av at denne gjøres tilgjengelig.

Det reelle innhold i dette valget er selvsagt å *vente* i en periode av kortere eller lengre varighet før en vurderer å foreta seg noe nytt på salmebokområdet.

Momenter som kan tale *for* et slikt valg:

- En får beholde de nåværende bøkene ennå en periode, noe mange taler for (særlig NoS).
- Det gir verken utgifter eller miljøbelastninger.
- Det imøtekommer det synspunkt at alt for mye forandres for ofte i kirke og gudstjenesteliv og at en trenger mange år for å bli virkelig fortrolig med en salmebok.

Mot dette kan det fremholdes:

- Det ivaretar ikke i tilstrekkelig grad de tre hovedanliggender som er omtalt ovenfor:
1) Evangeliet til folket i dag, 2) En gudstjenestereform krever en salmereform, og
3) Fornyelse i stedet for forvitring.
- Det gjør ikke bruk av de betydelige ressursene som er lagt ned i forslaget som har vært på høring. Dette arbeidet gis gjennomgående meget skussmål, også fra høringsinstanser som havner på andre konklusjoner.
- Ingen høringsinstanser går inn for et slikt valg - muligens med ett unntak.
- Det bryter med det program for forvaltning av salmer og salmebok som det har vært stor enighet om (se avsnitt 5 ovenfor). Uavhengig av gudstjenestereformen ville det være tid for en ny salmebokutgivelse nå.
- Det svarer ikke til den vilje som kommer til uttrykk i Kirkemøtets vedtak om *kontinuerlig salmearbeid* (1990).
- Mange menigheter har ventet med å bytte ut slitte utgaver av NoS 85. Det vil det både trykkes og kjøpes vesentlig opplag av salmebok uansett om det er NoS 85 som kjøpes inn på nytt eller en ny salmebok.

Ut fra disse motargumenter kan *ikke* denne modellen anbefales.

8 Modell II: Et salmeboktillegg

Dette alternativet forutsetter at Norsk Salmebok fra 1985 videreføres som hovedsalmebok og at det utarbeides et nytt salmebok tillegg som utfyller NoS 85. Det er flere høringsinstanser som peker på et slikt alternativ.

Hva innebærer en slik modell?

For å svare på dette må en da ta stilling de ulike måtene å organisere forholdet mellom et nytt tillegg og Salmer 1997 (se avsnitt 5 ovenfor).

I den grad høringsinstansene konkretiserer tanken om et salmeboktillegg, nevnes først og fremst muligheten for en samredigering av *Salmer 1997* og *Salmebok 2008*, slik at en i alt får *to* salmebøker: NoS og et nytt tillegg som inneholder både (deler av) Salmer 1997 og Salmebok 2008. Det må vurderes hvorvidt liturgier etc skal trykkes i et slikt tilleggsbind.

En annen mulighet som foreslås er å bruke *tre* salmebøker for en tid: NoS, S97 og S2008.

PF ønsker seg ”en ny og mindre salmebok i tillegg hvor salmer fra Salmer 1997 og fra det nye salmebokforslaget inngår. Vi ser behovet for å få inn noen nyere salmer som speiler vår tid og uttrykksmåte.”

MFO: Vi mener det er unødvendig å komme med et to-bindsverk nå - heller et tilleggsbind som inneholder de nye salmene samt de som videreføres fra Salmer1997. [...] Vi vil derfor oppfordre til at tankene rundt Salmer1997 tas frem nå, slik at Norsk Salmebok beholdes, Salmer1997 fjernes og en ny salmebok kommer med det nye materiale som man tar med og de salmer som videreføres fra Salmer1997.

Diakonforbundet: Vi finner at NoS fortsatt bør kunne være hovedsalmebok og at et utval salmer fra Salmer 97 og Salmer 2008 kan inngå i en ny tilleggssalmebok.

KUN: Alternativt bør det i denne omgang gies ut et tillegg med det vi ønsker å beholde fra Salmer 97 og aktuelle salmer fra det nye forslaget, slik at vi får lengre tid til å prøve ut stoffet, får et bedre grunnlag for å vurdere bruken av disse, og eventuelt deretter samle stoffet sammen i én bok.

Sør-Hålogaland bispedømmeråd: Vi mener at Nos (nåværende) bør beholdes og suppleres med en fylldig tilleggssalmebok hvor deler av S-97 inngår + evt. tilleggsmateriale (bønnebok, katekisme, ordinarieledd med mer) hvis plass.

Birkeland menighet: I tillegg kunne det utgis en ny tilleggsalmebok med et utvalg fra S og H.

Musica Sacra: Musica Sacra ber om at salmebokkomiteen slutfører prosessen med S2008 ved å samanfatte S97, S2008, salmar av kategoriar som vert etterlyst i denne høyringsrunden og nyare salmar, til ei tilleggsbok som vert utgjeven i innan tidsrommet 2011-2012. S97 kan framleis vere tilleggsbok dersom ein ikkje finn å ha ressursar til å lage ei ny tilleggsbok no.

Tunsberg: en ny tilleggsbok i stedet for Salmer 97 (Slik det engang ble skissert i NOU 1981: 40). I denne bør det beste fra S-97 videreføres, i tillegg til nyere materiale.

Et veivalg ut fra de forutsetningene som gjelder nå, kan også motivere til å tenke seg en *mellomløsning*. En kan fastholde det valget Kirkerådet gjorde i 2005 om å utarbeide en ny

fullstendig salmebok. Men ut fra høringsresultatet kan en velge å sette dette salmebokprosjektet på vent i et antall år, og i denne ventetiden gjøre et tilleggsmateriale tilgjengelig.

Det ressursmessig mest rasjonelle – når en til ressurser regner både tid og kostnader – vil da være å bruke *Salmebok 2008* som tillegg i noen år. Noen høringsuttalelser foreslår dette, og det er god støtte i høringsmaterialet til at denne samlingen gir et verdifullt tilfang av nytt stoff. Selvsagt er det også innvendinger knyttet til enkeltnummer i boken. Når disse holdes sammen med høringsinstansenes lister over ting som savnes, kunne det motivere til å gi boken en justering, men det vil neppe være tjenlig. En justering bør vente til det egentlige salmebokarbeidet, som etter denne modellen forutsettes å komme relativt snart. Hvis en av rasjonalitetsgrunner velger en slik ”mellomløsning”, må *Salmebok 2008* suppleres med en enkel spillebok.

Momenter som kan tale *for* et slikt valg:

- Gjennom et salmeboktillegg tilfører en den gudstjenestlige sangen nytt stoff og dermed en nødvendig fornyelse.
- Ved denne modellen beholdes NoS ennå noen år, slik en del ønsker.
- Alle menigheter som ønsker det, kan inkluderes i bruk av salmestoffet i *Salmebok 2008*.
- Dette er et billigere alternativ enn de øvrige, både med hensyn til utviklingsarbeidet i KR og for menighetene og andre kjøpere.

Mot dette kan det fremholdes:

- Dette gjør at selve salmeboken forblir den gamle, som egentlig er uttrykk for forrige reform, istedenfor å høre sammen med den nye. Det vil bli tydelig gjennom mange detaljer: liturgiske ordninger og tekster, kirkeåret etc.
- Ved å innskrenke seg til et tillegg vil en neppe få noen hjelp til å nå hjemmene.
- Etter én av modellene vil menighetene i praksis komme til å bruke tre bøker, noe som nok kan være tolerabelt i en meget kort periode, men snarest må bringes til opphør.
- Et stort arbeid som er utført med salmer til en helhetlig salmebok, vil ikke bli utnyttet.
- Dette valget vil kunne bidra til at det går for lang tid før en ny hovedsalmebok er på plass.
- Dersom det skal utvikles en ny hovedsalmebok, er det krevende at tillegget kommer først, fordi den gir for sterke føringer for en ny hovedsalmebok. En må da starte helt på nytt med ny hovedsalmebok.

Ut fra disse motargumenter anbefales ikke denne modellen.

9 Modell III: Ny salmebok i to bind samtidig

Dette er Salmebokutvalgets modell. Salmebokutvalget knyttet til de hovedanliggender som er drøftet i avsnitt 6 ovenfor.

Ideen med å utgi en ny hovedsalmebok i form av *to bind samtidig* var at en på den ene side ville sikre plass i bind 1 til mest mulig av det vi trenger å bære med oss videre, og mest mulig av det en tror ulike menigheter og enkeltpersoner vil lete etter. Dette til sammen skulle utgjøre grunnstammen eller ”arven” som skulle fylle bind I. På den andre side ønsket Salmebokutvalget å

ha muligheten til å få med også noe som ikke har vunnet seg en plass i denne grunnstammen. Det kan være noe som ligger innenfor de vante mønstre, men først må vise i praksis at det får en slik posisjon. Men det kan også være noe som synes verdifullt, men er så annerledes at det først må testes ut.

Modellen med to bøker samtidig hviler på en analyse som går ut på at vi igjen er i en situasjon hvor det kjennes nødvendig å ta et stort skritt i *stil- og formmessig* forstand. Når det sies ”igjen”, er det fordi dette var analysen da Liturgikommisjonens salmebokkomité tok fatt på sitt arbeid i 1970, se forordet i *Salmer 1973*:

”Med den rivende utvikling som foregår innenfor kirkesangen, både i vårt land og i verden for øvrig, er det av betydning å få klarlagt: Hvilket salmestoff kan på en meningsfylt måte gli inn i en høymesse-sammenheng, hvilket fungerer ved ulike typer hverdagsgudstjenester, ved familiegudstjenester, ungdomsgudstjenester, møter osv.”

Høringsmaterialet bekrefter nesten samstemmig den oppfatning at det å ha to salmebøker i gudstjenestelivet, er en situasjon som er kommet for å bli. Det kan nok fortsatt tenkes perioder hvor en bare har én bok, nemlig den første tiden etter at en har fått en ny hovedsalmebok. Men denne perioden vil etter hvert gå over og det vil komme en tilleggssalmebok. Det er bare noen ytterst få instanser som uttrykkelig sier at vi alltid bare bør ha én bok om gangen.

Noen høringsinstanser fremholder riktignok som en innvending mot dette konseptet at det vil gi en A- og B-bok. Til dette kan det sies: Redigeringen i to bind hviler selvsagt på en form for sortering. En lang rekke salmer er vi på grunnlag av årelang erfaring - i mange tilfelle århundrelang - trygge på både med hensyn til funksjonalitet og gehalt. Disse kan derfor inkluderes i en bok som det er tanken å beholde i en god del år. Men i tillegg til dette finnes det også sangstoff som en gjerne vil ha med i gudstjenestelivet, til tross for at en ikke kan være så sikker på hvor lang levetid dette vil ha.

Bind 2 kan dreie seg om sangstoff som er kjent og kjært i *visse miljøer* i vår kirke, og som det derfor er ønskelig å inkludere. Men det kan også dreie seg om sangstoff som formmessig skiller seg så sterkt fra tradisjonen, at det kan være nødvendig å spørre som Liturgikommisjonen gjorde: Hvilket salmestoff kan på en meningsfylt måte gli inn i og fungere i vårt gudstjenesteliv? Skal en gjennom praksis finne svar på dette spørsmålet, trengs det en bok som en kan fornye og justere uten at det går alt for lang tid. Dette var tanken med et bind 2, som skulle fornyes oftere.

Men innholdet i begge bindene vil ha det til felles at det gjennom en kompetent vurdering og sikting er *valgt ut* fra et langt større materiale og vurdert som *verdifullt* og *tjenlig*. Når meningen med denne sorteringen er klar, er det ingen grunn til å betrakte noe som ”B-stoff” i nedsettende betydning.

Nytten av det å kunne *skifte ut* noe gjelder ikke bare salmene, men også det øvrige innholdet i boken. Da må de tilleggene som dette i særlig grad kan være aktuelt for, plasseres i bind 2. Dette gjelder ikke minst *de bibelske salmene* og deler av *det liturgiske materialet*, fordi det her er sannsynlig at det snart vil *foreligge nytt stoff*.

Etter disse nyanseringene av høringsinstansenes innvendinger mot å utgi en hovedsalmebok i to bind, kan en trekke fram følgende momenter som taler direkte *imot* en slik modell:

- Denne salmebokmodellen blir dyrere.
- Et to-bindprodukt er mye vanskeligere å selge, særlig som gaveartikkel.
- Når en skal innføre og innarbeide noe nytt, vil det også pedagogisk sett være uheldig å spre fokuseringen på to enheter. Slik de to bindene er tenkt strukturert og redigert, ville det bli nærmest utålelig at en i gudstjenestelivet bare skulle gjøre bruk av ett av dem.
- Mange menigheter ville antakelig nøydt seg med å kjøpe inn bare det ene bindet. En kan vanskelig sikre seg at begge blir kjøpt inn og brukt. Både plastpakking og andre tiltak har vært nevnt som mulige tiltak, men slike "tvangsmidler" ville bringe inn et negativt moment i prosessen.
- Enda mer akutte blir disse spørsmålene i forhold til visjonen om å bringe salmeboken tilbake til den personlige brukssfære eller endog til hjemmet. Der står en i alle fall i fare for at tobindsmodellen først og fremst vil innebære en svekkelse av fokus. Aller mest tydelig blir dette hvis en drister seg til å ha ambisjoner om salmeboken som en "medvandrer" på reiser.
- De fremskritt en måtte gjøre i arbeidet med å gjøre salmene tilgjengelige i en database, hvor en får en praktikabel ordning av betaling for bruken, vil bidra til å gjøre tanken bak et slikt bind mindre aktuell.

Dette er den modellen som ble sendt til høring. Den har fått svært liten støtte i høringen, og er derfor problematisk. Kirkerådet har på bakgrunn av tolkningen av høringsresultatet valgt å *stans* denne prosessen *midlertidig* for å gi saken en ny vurdering. Det er lite som taler for å ta opp igjen tobinds-modellen. De behov som bind 2 skulle dekke, vil nå i stor grad bli dekket med en tilgjengelig database med salmer.

Ut fra disse motargumenter anbefales ikke denne modellen.

10 Modell IV: Ny hovedsalmebok i ett bind

En del av argumentasjonen for denne modellen vil falle sammen med modell III, da begge disse modellene representerer en ny hovedsalmebok. Ønsket om å bevare verdiene i vår klassiske salmearv, samtidig som en får inkludert nytt stoff i gudstjenesten, er felles for de to modellene.

En reform av så grunnleggende karakter som gudstjenestereformen er - skaper naturlig en bevissthet om *en ny fase*. Dette forsterkes av samtidigheten med *trosopplæringsreformen*. Trosopplæringsreformen kom som en nødvendig konsekvens av den radikale endring som skjedde i vårt samfunn i 1969, da skolens kristendomsundervisning ikke lenger skulle forstås som kirkens dåpsopplæring. Det er naturlig at en slik ny periode i historien har "sin" salmebok.

Til dette kommer nødvendigheten av en *oppnydding*. Salmebokens styrke er den eksistensielle berøring. På samme måte som det ladede og spenningsfylte møtet mellom evangeliets budskap og livets erfaring er det optimale *tilblivelsessted* for salmen, er dette også det beste miljø for den *tilegnelsen* som gjør at en knytter seg til den gode salmen. En slik eksistensiell berøring og gjenkjennelsesmulighet kan både ha en *tidløs* karakter og være meget *aktuell*. Det første er tilfelle med de salmene vi bærer med oss fra hele historien, fordi de har utkrystallisert seg som

salmer som stadig taler til nye slekter. Det andre gjelder salmene fra egen samtid, hvor vi gjenkjenner både den eksistensielle nerve og ikledningen i form av samtidens miljø og problemstillinger.

Samtidspreget ved en ny salme kan bidra til at salmen ”treffer” umiddelbart og blir mye sunget. Samtidspreget er imidlertid også det som kan gjøre at salmen etter en tid glir ut av bruk igjen og sjelden synges. Ingen ting går så fort over som det dagsaktuelle. Her ligger en forklaring på at salmer som ligger forholdsvis nær i tid, ofte kan kjennes mer *uaktuelle* enn en salme som har overlevd fra langt fjernere tidsaldre. Etter hvert som mange salmer på denne måten blir stående i veien og skape større og større avstand i boken mellom salmer som taler og treffer, oppstår behovet for en opprydding. I en slik ryddefase må riktignok mange andre kriterier være med i vurderingen enn bruksfrekvens og graden av hvor umiddelbart en salme synes å ”treffe”.

En fornyelse i kirkelivet med den karakter gudstjenestereformen har, kan nettopp være en naturlig anledning til en slik opprydding i salmeboken. Vi trenger å få inn noe nytt. Men det er også behov for å stue noe vekk, slik at både det vi bærer med oss fra ”alle kirkens tidsaldre” (M.B. Landstad), og det vi henter fra vår egen tids diktere og sangere, kan bli stående desto tydeligere.

Med ettbinds-modellen unngår man noen av de ulemper som hefter ved en salmebok i to bind. Det første er at ett bind selvsagt vil bli billigere enn to bind. Det er også lettere å promovere og selge, ikke minst som gave. Ett bind gir bedre fokusering når nytt skal innarbeides.

Hvis en velger en modell med ett bind istedenfor to, nødvendiggjør det noen endringer i forhold til forslaget som ble lagt frem. Én ting er at en har *mindre plass* til rådighet. Det må derfor foretas en ytterligere sikting av hva som kan videreføres og hva som må utelates. Mindre plass kombinert med lengre varighet for boken gjør også at en *ikke kan være så eksperimentell* som det er lagt opp til i det foreliggende tobinds-konseptet. En del stoff må da vente til det kommer et tillegg igjen, eller det kan gjøres tilgjengelig i form av en database.

Høringsprosessen viser at forankringen av et prosjekt med ny hovedsalmebok *nå* ikke var god nok. Noen ønsket dette velkommen, men mange av menighetene var åpenbart ikke klare for dette. Noen sier uttrykkelig at de ennå noen år ønsker å beholde Norsk Salmebok. Finlesing av kommentarene og videre samtaler med ulike aktører kan tyde på at en del av motstanden mot ny salmebok er knyttet til det forhold at *alt kommer på én gang*, samt at den prøvingen som det har vært lagt opp til, har vært forbundet med et veldig *tidspress*. Kravet om *samtidighet* for alle elementene i gudstjenestereformen, kombinert med *for trange tidsrammer* for prøving og vurdering, har åpenbart vært et feilgrep. Mye kan tyde på at hvis ideen om at alt skal foreligge samtidig og tidspresstet blir opphevet, så forsvinner mye av motstanden mot reformen.

Hvis en går bort fra kravet om samtidighet, reiser det et spørsmål om den tjenligste rekkefølge mellom elementene. Det bør innebære at *liturgien må komme på plass først*. Den utgjør ryggraden, og den er med på å definere de behovene de andre elementene skal imøtekomme. I så måte er det grepet Kirkerådet tok i november i fjor, avgjort gunstig. Hva det at salmeboken dermed blir skutt ut i tid, betyr i forhold til vurderingene i høringsmaterialet, er det selvsagt ikke lett å si noe sikkert om. Det innebærer i alle fall at man får beholde Norsk Salmebok ”ennå noen år”, slik en del høringsinstanser taler for. Kanskje vil det gi tilstrekkelig tid til en modning av

tanken om at tiden faktisk er inne for en fornyelse av salmeboken. Innføringen av ny liturgi kan også åpne opp for et slikt stemningsskifte.

Helt sikkert er at om en ny hovedsalmebok blir utgitt høsten 2013, vil det allerede ha gått 5 år fra Salmer 2008 ble lansert. Dette forholdet kan sette ideen om en ny hovedsalmebok i et nytt og mer gunstig lys.

Vår konklusjon er klar:

Det anbefales å velge modell IV: Én ny hovedsalmebok i ett bind, samt å legge til rette for en tilgjengelig database som (primært) kan dekke de behov for anvendbare salmer som ikke inkluderes i denne hovedsalmeboken.

11 Tilleggene i salmeboken

Bønneboken

Her har forutsetningen hele tiden vært at denne er så ny at den bare skal gis et oversyn og en forsiktig justering ut fra behov som gudstjenestereformen for øvrig aktualiserer. Da det gjør seg gjeldende ulike synspunkter om denne boken, forutsettes det en avklaring i forhold til Verbum.

Liturgier

Liturgitillegget må redigeres i forlengelsen av arbeidet med liturgien. Det er en rent sekretariatsmessig prosess.

Katekismen

En har hele tiden forutsatt at det er Bispemøtets utgave som skal brukes. På spørsmål har Bispemøtet opplyst at det foreligger ingen planer om bearbeidelse av denne.

12 Konklusjon

Det anbefales at arbeidet med utgivelse av ny salmebok fortsetter. På bakgrunn av den omfattende høringen anbefales det at salmeboken utgis i ett bind som kirkens hovedsalmebok. Ut fra de siste tiårenes erfaring med to salmebøker og reaksjonene på høringsforslaget anbefales det at et tilleggsbind blir vurdert etter et visst antall år, antydningvis 8 til 14 år, etter at ny hovedsalmebok er utgitt.

Det anbefales videre at ny hovedsalmebok legges frem for Kirkemøtet i 2012 for vedtak. Dette innebærer at ny hovedsalmebok vil foreligge til 1.søndag i advent 2013. Det vil altså gå to år fra menighetene starter innføring med ny gudstjenesteliturgi til ny salmebok vil foreligge. Det innebærer også nær tretti år avstand fra Norsk Salmebok 1985 til ny hovedsalmebok foreligger. Samtidig vil arbeidet med å gjøre kirkens salmer tilgjengelig i en database intensiveres med tanke på å gjøre tilgjengelig nye salmer, salmer fra ulike tradisjoner og de salmer som har stått i tidligere utgaver av kirkens salmebøker.

Ny hovedsalmebok skal settes sammen av salmer fra NoS 85, S97 samt fra Salmer 2008. Utvalget av salmer har forslaget og høringsprosessen som utgangspunkt. Salmeboken skal ha et brukervennlig format og i tillegg til salmene inneholde en bønnebok, et utdrag av kirkens liturgier

samt den lille katekismen. Det vil i saksforberedelsen holdes åpne konsultasjoner og et nært forhold til bispemøtet. Det vil bli vurdert hvorvidt forslag til ny salmebok krever en ny høring.

Saksgangen i dette forslaget innebærer at forslaget til ny salmebok behandles av Kirkerådet 26.-27. september 2011 og av Bispemøtet 17.-21. oktober 2011. På sitt møte 5.-6. desember 2011 ferdigstiller Kirkerådet saken til behandling av Kirkemøtet 16.-21. april 2012.

Det er særlig følgende argumenter som ligger til grunn for denne vurderingen:

1. Det har vært en omfattende salmedugnad hvor det har vært skrevet mange nye salmer. Det er viktig at kirkens gudstjenesteliv gjenspeiler denne viktige nyskrivningen av salmer for å favne den tid vi lever i.
2. Det er etter 25 år med Norsk Salmebok og 13 år med Salmer 1997 behov for en kritisk vurdering av hvilke salmer som gir best mulig hjelp til sangen i kirkens gudstjenesteliv og for de andre bruksområdene for en slik salmebok.
3. Gudstjenestereformen utfordrer til grundig gjennomtenkning og fornyelse av kirkens gudstjenesteliv. Sangen er et sentralt element i vår kirkes gudstjenestefeiring. Det er viktig at kirkens salmebok bygger opp under og er en del av den omfattende gudstjenestefornyelsen som gudstjenestereformen innebærer.
4. Det har vært gjort et omfattende forsøks- og utprøvningsarbeid med ny salmebok. Det sammen med det omfattende høringsmateriale gir et kvalitativt godt grunnlag for utarbeidelse av ny hovedsalmebok. Den foreslåtte modell for utgivelse av ny salmebok er en videreføring av dette arbeidet. En utsettelse av ny hovedsalmebok vil forutsette en ny omfattende utredningsperiode med utprøving og bred høringsprosess
5. En utgivelse av et tilleggsbind fremfor en ny hovedsalmebok vil nødvendigvis legge omfattende føringer på hvordan en fremtidig hovedsalmebok vil se ut. Ved å gi ut tilleggsbindet først vil det først være naturlig å utgi ny hovedsalmebok etter at det nye tillegget har hatt en periode på 10-14 år. Det vil si at ny hovedsalmebok først vil foreligge i ca 2023-2025.
6. I trosopplæringsreformen og i plan for trosopplæring har det vært understreket den viktige rolle som kjernesalmer spiller for kirkens undervisningsoppdrag. En ny hovedsalmebok, som samler kirkens kjernesalmer, er et mer tjenlig verktøy for kirkens undervisning enn å videreføre en eldre salmebok med nær 1000 numre og en ny omfattende tilleggsbok med flere hundre numre.
7. For innføringen av en ny salmebok er det en stor fordel at den foreligger i ett bind. I stor grad vil menighetene måtte forholde seg til en utskrevet liturgi for den enkelte gudstjeneste. Å skulle bli kjent med to nye salmebøker - samtidig som liturgien vil gi nye utfordringer for menighetene - viser seg ut fra høringen å være et kritisk punkt for innføring av både liturgi og salmebok.
8. Utgivelse av en ny hovedsalmebok vil antagelig være en rimeligere løsning for menighetene enn å kjøpe to bind samtidig. Kostnadene ved en tilleggsalmebok vil komme mange år frem i tid.

9. Utviklingen i arbeidet med salmedatabase åpner for å ha en høy grad av tilgjengelighet på viktige salmer som ikke har fått plass i kirkens hovedsalmebok. Dette gjelder både viktig tradisjonsstoff og nyere salmer.

Vurdering av tidsperspektivet

KR har på sitt møte før KM 2009 tatt salmeboken ut av den opprinnelige tidsplan som siktet mot KM-behandling på KM 2010. Til KM ble det sagt at saken ville komme opp *tidligst på KM 2012*.

I vurderingen av alternative utgivelsesmodeller er følgende hovedproblemstillinger nøye vurdert:

1. For å utnytte best mulig det arbeid som er lagt ned i utarbeidelsen av ny salmebok, er det vektlagt at beslutningsprosessen bør i tid være så nær det omfattende utredningsarbeid som mulig. Det er investert vesentlige både menneskelige og økonomiske ressurser over mange år. Det har vært gjort et grundig arbeid med hele salmematerialet, som både har vurdert de salmene vi allerede har i bøkene våre (ca. 1050) og de nye forslagene (mer enn 4400).

2. Desto lengre en utsettelse av vedtaksprosessen blir, jo mer omfattende må nytt utredningsarbeid gjøres. Ved behandling på Kirkemøtet i 2012 vil det allerede ha gått tre år fra høringen ble avsluttet til behandlingen på Kirkemøtet skjer, og ytterligere halvannet år vil gå før boken foreligger.

3. Det er viktig å skape tilstrekkelig rom til å reparere på det som fremtrer som svakheten i det opprinnelige prosjektet. Forslaget skal gis en grundig etterprøving og vurderes i lys av høringsresultatet. Men det må også gis tid til den kvalitetssikring som ligger i gjennomgang og justering av et fullstendig og "ferdig" verk. Det vil legges en behandlingsprosess på arbeidet med ny salmebok med vekt på tilstrekkelig tid og ressurser for kvalitetssikring av denne prosessen før nytt forslag er i vedtaksprosess.

4. Ved at ny salmebok kommer til 1.søndag i advent 2013 vil menighetene ha arbeidet med innføring av gudstjenestereformen i to år. Det gir rom til kursvirksomhet, vedtak og innføring av lokal grunnordning for gudstjenestefeiring i den enkelte menighet osv. Samtidig er 2012 nært nok i tid til innføringen av gudstjenestereformen til at det er en sammenhengende fornyelse i menighetene.

13 Økonomiske/administrative konsekvenser

Den foreslåtte utgivelsesmodellen gir økte kostnader for Kirkerådet i 2010 og 2011, men potensielt lavere kostnader for menighetene enn den foreslåtte modellen med en ny salmebok i to bind. En sentral variabel i dette er selvsagt hvilket omfang den nye hovedsalmeboken vil få. Spesifikasjonene gitt i utlysningen av tjenestekontrakten tok utgangspunkt i at hovedsalmeboken har 960 sider. Tilsvarende var bind 2 gitt et omfang av 528 sider.

For Kirkerådet anslås det at kostnadene for 2010 vil omfatte:

Fagstilling /prosjektleder – dette er budsjettert i prosjekt 123, gudstjenestereformen for 2010.
Konsultasjoner og fagkonsulenter 200.000 – ikke budsjettert

Kostnadene for 2011

Prosjektleder 1 stilling 700 000

Konsultasjoner og fagkonsulenter 300 000

Dersom forslaget skal på fornyet høring, ligger det vesentlige kostnader til det. Dette er pr dags dato ikke beregnet. Høringen i 2008/2009 hadde en kostnadsramme på ca kr 650 000.

Kostnadene for 2012

Prosjektleder 1 stilling 700 000 inkl felleskostnader

Kvalitetssikring og forberedelse til implementering av ny salmebok: 300 000

Kontrakten med Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS

Kirkerådet inngikk i mai 2008 en tjenestekontrakt med Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS vedrørende forlagsretten til utgivelse av bøker relatert til arbeidet med reform av gudstjenestelivet i Den norske kirke.

Det har vært løpende og konstruktiv dialog mellom Forlagshuset og Kirkerådet om arbeidet med gudstjenestereformen som har pågått siden mai 2008. Forlaget er orientert om de utsettelse og de endringer som så langt har innvirket på denne kontrakten.

I kontraktens punkt 3.3 heter det:

Det tas forbehold om at gjeldende avtaler mellom Kultur- og kirke departementet og Verbum, som denne avtalen berører sies opp.

Det tas forbehold om godkjenning av de kirkelige rådsorganene, Kirkemøtet/Kirkerådet. Dersom reformen blir utsatt, skal partene forhandle om eventuell kompensasjon for dette. Kirkerådet er ikke forpliktet til å yte en direkte kompensasjon, men Forlaget har rett til å få kompensasjon via prisendringer for utgivelsen.

Ingen av partene har reist problemstillinger rundt en slik kompensasjon så langt i prosessen. Det er heller ikke noe i denne prosessen som gir grunnlag for, eller ønske om, en reforhandling av kontrakten.

Når det gjelder kostnadene for utsalgspris, gir Kontrakten rammer for kostnadene for utsalgspris samt hvordan problemstillinger rundt kostnad håndteres. I kontrakten heter det:

Prisregulering skal som utgangspunkt skje etter forhandlinger mellom partene. Blir partene ikke enige, gjelder følgende:

Prisregulering kan først finne sted når dokumentert total kostnadsendring pr tittel overstiger 2%, og skal kun skje med virkning fra 1 .januar.

Prisregulering skal være knyttet til endringene i konsumprisindeksen. Nye priser skal fastsettes i oktober for påfølgende år og beregnes som følger: For prisendring i 2010 legges endring i KPI –indeks fra basisindeks som er august 2007, til indeks for august 2009 til grunn.

Dersom Forlaget får vesentlige endringer i sine rettighetskostnader, for eksempel ved at rettighetshavere ved en ny utgave av salmeboken ikke lenger aksepterer honorering etter den ikkekommersielle satsen har Forlaget rett til å endre prisene basert på dokumenterte merkostnader.

Forlagets forslag, og Kirkerådets aksept av prisendringer, skal foreligge skriftlig.

Det tas forbehold om endringer vedrørende bøkens volum, omfang og opplag. Prisene som fremgår av vedlegget til denne kontrakten, er basert på tekniske spesifikasjoner angitt i konkurransegrunnlaget. Endringer i andre spesifikasjoner enn opplag vil kunne ha innvirkning på avtalt utsalgspris.

En ny problemstilling er aktualisert ved at avtalen mellom Kirkedepartementet med Bibelselskapet/Verbum om liturgiske bøker inklusiv salmebok er sagt opp. Dette lå som et premiss for inngåelse av ny kontrakt etter den åpne konkurranseutsettingen av tjenestekonsesjonen vedrørende forlagsretten til utgivelse av bøker knyttet til gudstjenestelivet. I og med denne oppsigelsen foreligger det ikke gjeldende kontrakt som regulerer gjensidige forpliktelser i forhold til en eventuell videreføring av Norsk Salmebok 1985. Verbum har dermed ingen forpliktelse til å lagerholde salmeboken. Verbum forlag opplyser om at nåværende opplag av Norsk salmebok 1985/2001 med noter nå er nærmest utsolgt. Konsekvenser av dette vil utredes i etterkant av vedtak om modell for ny salmebok.